

SZERKESZTŐ
SZOKOLY VIKTOR.
(Dohányutca 1. szám.)

Megjelenik minden estőlőrkön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr.
Előfizethető minden postahiva által és könyvárúsnál.
Hirdetések díja: 1 hasábos petit sor 7 uj kr.

KIADÓ TULAJDONOS
az „ATHENAEUM,”
(Barátoktere 7. szám.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„HAZÁNK S KÜLFÖLD”

című, számos illusztrációval s pompás színes-nyomású műlapokkal megjelenő,
és a

„HETI POSTA”

című illusztrált politikai hetilapokra.

A „HAZÁNK S KÜLFÖLD” 1870. évi egész éves előfizetői (habár csak évnegyedenként fizetnének elő) a csomagolási 30 kr beküldése után ingyen részesülnek 1870-re szóló nagy színes műlapunkban, mely az ideink alakjára nézve párja lesz s

„Ben tábornok jutalma”

címmel szabadságharcunk egyik legmeghatóbb jelenetét ábrázolja.

A „HAZÁNK S A KÜLFÖLD” ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEI:

Egész évre 6 frt. — Jan.—jun. félévre 3 frt. — Jan.—márc. évnegyedre frt 50 kr.;
(Az új jutalomkép csomagolására 30 krajcár.)

A „HETI POSTA” előfizetési feltételei:

Egész évre, (januártól dec.) 4 ft. Félévre (jan.—jun. 2 ft. Évnegyedre (jan.—márc.) 1 ft.

Szokoly Viktor,
felelős szerk.

Kiadó-tulajdonos az „Athenaeum-társulat.”
(Barátok-tere 7. szám.)

TARTALOM.

Cikkek: „Ujsziget, az első magyar Biblia nyomtatási és kiadási helye.“ *Patyi Lászlótól.* — „Anyám meséje.“ *Vajda Bertától.* — „Hazafelé.“ (Eredeti levelezés.) *Xántus Jánostól.* — „Egy kanzasi rabszolga-felzabadtó kalandjai Missouriban.“ Közli: *Kisvárdai Géza.* — „Komikusok mészása.“ — „Börtön krónika.“ *Hajdú Lujstól.* — „Egy hét története“ *Vadnay Károlytól.* — „Vegeyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“

Képek: „Ujsziget, Vas megyébe“, az első magyar biblia nyomtatási és kiadási helye.“ — „Khin-i nő Macaóban.“ (Xántus leveléhez.) — „Khin-i coolie vagy küli Macaóban.“ (Xántus leveléhez.) — „Dr. Doy megszabadtása.“ (Az „Egy kanzasi rabszolga-felzabadtó“ című cikkhez.)

Ujdonságok.

* (*A képviselőházban*) heves vita folyt P. Szathmáry Károly azon indítványa fölött, hogy az egyetemen homeopathiai tanszék állíttassék föl. Maga a közoktatási miniszter ellenzte, de a jobboldal nagy része pártolta, s a szavazásnál csukugyan el is fogadták Szatmáry indítványát, ugy Ürményi Miksa azon módosítását is, hogy idővel hasonzenvi kóroda is állíttassék. Megemlítjük még, hogy b. Eötvös e viták alatt a ház nagy helyeslése közt kijelentette, hogy az egyetem organizmusára nézve, mihelyest a budget tárgyalása befejeztetik, törvényjavaslatot fog előterjeszteni, a melyben különösen figyelemmel lesz egy új egyetemi épület iránt. Ugyanez alkalommal kijelenté, hogy tvjavaslatot is fog előterjeszteni a műegyetem és reálanodák iránt.

* (*Érdekes okmány eredetije.*) A tudományos akadémia február 20-ki ülésében Lónyai Menyhért mutatott be egy okmányt, melyet általa Czartoriszky herceg küld az akadémiának ajándékba. Ez okmány az 1705-diki szécésényi országgyűlési conföderationális rendek nyilatkozatát tartalmazza, az eredeti aláírásokkal. Hadüzenet van benne kimondva az osztrák ellen. Megjelent különben Szalaynál egész terjedelmében. Hallomás szerint a herceg az okmányt 3000 frankon vette meg egy párisi antiquariustól. Sokat hányódhatott. Pulszkyt is megkínálták vele Londonban 100 fontért.

* (*A m. tud. akadémia részéről*) a Marczibányi alapítványból kitézött pályakérdésre (tárgy: idegen szözlasmódotok a magyar nyelvben) a feleletek beküldési határideje folyó évi márc. 31-én telik le, mire a pályázókat figyelmeztetem. Pest, 1870. febr. 26. Arany János, főtítkár.

* (*Liszt Ferenc*) egy magyar stýli oratórium megírásához készül. Címe „Sz. István“ lesz, s hihetőleg méltó párja „Sz. Erzsébet“ oratóriumának. Liszt közelébb ismét Magyarországra jő, s barátja, b. Augusz birtokán fogja tervezett művét megírni.

* (*A főváros szépítése érdekében*) a miniszterelnök leiratot intézett Pest városa közönségéhez, melyben tudtára adja, hogy a kormány kész a Dunaszabályozás végrehajtására, a partok kiépítésére s elegendő közlekedési eszközök biztosítására államsegélyt kieszközölni. Mielőtt azonban e tárgyban előterjesztést tenne az országgyűlésnek, kívánatosnak tartja, hogy a kormány az illető

tervekre nézve értesülve legyen a város közönségének véleményéről. E célból felhívja Pest városát, küldjön ki képviselőtestületéből egy bizottságot, mely magát a miniszterelnökkel ez iránt érintkezésbe tegye.

* (*Egy becses könyvtár eladó:*) a Kazinczy Gáboré, mely több ezer könyvből és sok érdekes kéziratból áll. Megvehetné az akadémia, ha el nem szalasztaná ezt is, mint a Walther és Nagy István-féle becses könyvtárakat, melyek List és Franke lipseai könyvtárosok kezére kerültek, kik-től most csak igen drágán lehet visszaszerezni egyes nagybecsű darabokat.

* (*Ferdinánd császár s magyar király*) már hónapok óta beteg, hanem legközelebb oly aggasztó fordulatot vett a kör, hogy az orvosok is félteni kezlik életét. Prágából naponkint, óránként érkeznek tudósítások az agg fejedelem hogylétéről.

* (*Prielle Kornelia asszony arcképe*) akarja közölni a párisi „Illustration“, s e kitűnő művésznek életrajzának megírására a nevezett lap egyik fiatal írónak kérte föl.

* (*Névváltoztatás.*) Szigligeti jeles írónaknak, kinek családneve Szatmári József Eduárd, a belügyminiszterium megengedte, hogy maga és gyermekei „Szigligeti“-re változtassák át vezetéknevüket.

* (*Tóth József színművésznök állapota*) — mint pár nap óta beszélük — reménytelen. Pócsmegyeri kis birtokán fekszik súlyos beteg.

* (*Udvari bál volt*) febr. 24-én Budán, mely esti 8 órakor vette kezdetét s 12 óráig tartott. Többben jelen voltak a miniszterek közül, köztük gr. Beust, továbbá a hivatalnokok, katonai kitűnőségek, az idegen udvarok konzulai közül s számos főúr. Lehetett látni a katonai diszruhákban kívül magyart (mondhatni, a bál nagy része ebben volt, különösen a táncosok teljesben attillában) olaszt, angolt, poroszt, törököt. Ö felségén, valamint József és Lajos Viktor főhercegen magyar lovas-tábornoki ruha volt. Ö felségeik 9 órakor léptek a terembe s fél 12 órakor távoztak. A bál épen oly kedélyes, mint fejestelen volt.

* (*Oroszhegyi Józsa hátrahagyott iratai közt*) gr. Andrássy Gyulának levelét találták meg, melyben tavalay azt írta neki, hogy hallván szorongatott helyzetét, egyelőre száz forintot küld, ezen kívül számára havonként 50 frtot utalványozott titkár-

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

9. szám.

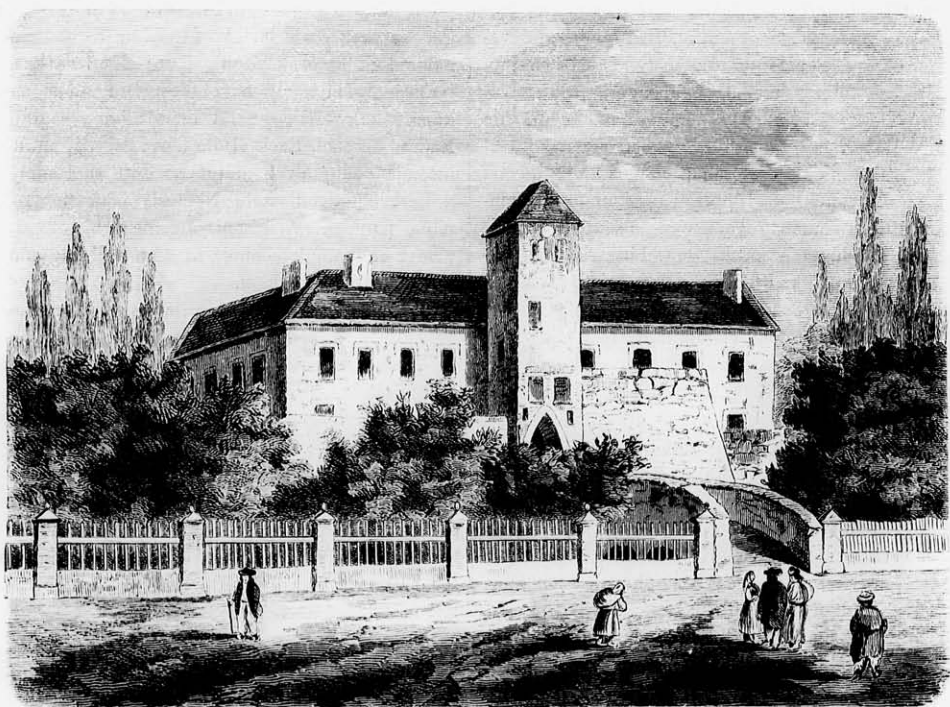
Pest, 1870. Március 3.

VI. évfolyam.

Ujsziget, az első magyar biblia nyomtatási és kiadási helye.

Sárvár mv. Vas megyének északi határszéle felé van. Keletről felőlérre szelíden vonulnak el a kies Kemenes alját körítő kemenesi halmok, s ennek aljában még közelébb rohan a Stájerből jövő Rába folyója. Északra, nyugatra kies róma erdőkkel koszoruzottan, délre a Batthyány Lajo-

időkre, midőn a képünkön látható várkastély falai emeltettek, vissza átélt napjaira, viszontagságaira. Hogy erősített hely volt, kitűnik helyzetéből; északról, délnyugatról a Gyöngyös folyó terült el sűpedékeivel, mely a Rábáig nyult; és így szigeten lévén, már a természet által is védelmezve lőn; csak

Ujsziget Vas megyében, az első magyar biblia nyomtatási és kiadási helye.

sunk születése által híressé lett Ikervár falai tünnek föl.

Elfogulatlan kebellet mindezt látni lehetetlen. Rám legalább nagyszerű behatással volt Ujsziget (Sárvár) falainak s vidékének látása, valahányszor hozzá közeledtem. Visszaemlékeztem a régi

északi oldalán — melyről képünk is mutatja — lehetett felvonó hídon át a várba jutni, mely hid helyett későbbi birtokasai, a Széchenyiek és ez által az indigenák, a folyók szabályozása után, állandó köhidat építettek. A vallási fanatizmus s bigottság midőn bajaiban osztozkodó társait

lerombolá, vagy mint a csepreghi, fájó érzelmeket költve, maradt a lálátlan utódokra: ez fenmaradt, dacolt nem annyira az idővel, mint inkább azon emberekkel, kiket kebelébe kellett fogadnia s urának ismernie. Sajnos, hogy több adatot nem közölhetek róla, bővebb ismeretének kikutathatóságát tőlem megtagadta jelenlegi birtokosának, Estei Ferdinánd, modenai hercegnék jószágigazgatója.

Kezeim közt levő hiteles nyomtatványok közt csak arra jöhettek, hogy a magyarhoni hitjavítás terjesztői közt Dévai Bíró Mátyás 1523-ik évben, épen midőn a wormsí határozat viszhangjául a magyar országgyűlés ő felségét, a szerencsétlen II. Lajost felhatalmazta, hogy a lutheranusokat, pártfogóikat s mindazokat, kik e felekezethez ragaszkodnak, mint nyilvános eretnekeket s szűz Mária ellenségeit, fej- és jószágvesztéssel büntesse, égettesse meg (lutherani comburantur), a hitjavítás tüzhelyéről, a külföldi wittenbergi egyetemről a nagyhatalmú Nádasdy Tamáshoz jött, ki akkor Sárvár mellett ez ujszigeti várkastélyában lakott, és Nádasdy nemcsak pártfogója lön Bíró Mátyásnak, sőt a hit dolgában elveinek követője s tanának terjesztésében előmozdítója, udvari papja. Ugyanekkor (1535.) evangélmí gymnasiumot állított Nádasdy Tamás e lakásán, s igazgatójának meghívta az akkoriban híres Erdős (Sylvester) Jánost, ki itteni működése alatt kiadta az első magyar új-testamentomot 1541-ben.

Ez új-testamentom, valamint az 1561-diki Hel-tai Gáspár bibliája nem volt úgy veresszakokra felosztva, mint Visolyban 1590-ben Károlyi Gáspár bibliája. Itt, e várkastélyban látott Erdősitől napvilágot az első magyar grammatika is. Azonban Nádasdy Tamás az 1562-ben uralgott dögvész *) áldozatául esvén, az általa alapított ilyenmü intézményeknek is letűnt hajnaluk, s e várkastély sorsa is megváltozott. Gyermekei közül Ferenc jobbnak látta s érdekeivel összeegyeztethetőbbnek azon Pázmányt elveit követni, ki azt mondta az 1619-iki országgyűlésen: „Pusztuljanak inkább jószágai

és álljanak üresen, csak protestans templomok ne emelkedjenek bennük; s jobb: legyen farkasok és róklák barlangja az ország, mintsem eretnekek lakják.“ Midőn tehát az ország primása így nyilatkozott, Nádasdy Ferenc is vénségére ily elvek következtében követte Pázmányt, és — hogy az annyi hóhérok neveit elhallgassam — követte a jezsuitákat; protestans lelkészeitől elszedett minden jövedelmet, s evangélikus altalvalót a római szertartásokra börtönnel kényszerítette. Apja intézményeinek így tudott ő nyakára hágni! Ujszigetünket a jezsuiták tanyájává változtatta; Sárváron, benn a városban, az evangélikusok tényleg meg szüntek lenni. Másik urodalmán az egykor Tamásunk (Nádasdy) alatt virágzó csepreghi kollégium, vérfürdők előidézésével megszüntetve, vándorolni kényszerült.

Nádasdy Ferencnek a lécai családi sírboltba tétele után a Széchenyi-családra szállott Ujsziget, és ezek rövid birtoklás után az Estei-családnak adták át örök áron; de ujszigeti várkastélyukra oly hírt, oly nevet egy sem adott ezek közül, hogy feljegyzésül mégto lenne, mint a Nádasdy-család. Ezek elsője fényt és szép múltat, utolsója pedig oly homályt borított rája, melyet a kérlelhetetlenül ítélő Nemezis nem tud soha többé fényesre világítani. Jelenlegi birtokosáról nem mondhatunk semmit, őt fenn kell hagynunk az utókor ítélőszékének.

A hajdan ily fényes múlttal is bíró ujszigeti várkastély, mint itt lerajzolja látható, jó karban áll maig is, csak körfalai vannak néhol leomolva s központját képezi az Estei heregei uradalomnak. Magas, barna falai nagy ablakkal vannak ellátva; az épület emeletes, belül eléggé világos, a lépcsőzetek vastag falakon vezetnek át. Hajdani fényének azonban tökéletesen vége. Nem fuvatnak az őrtorony jeladó kürtjei, nem hallik a felvonó hid dobogása, nem a zaj, a tudományos fők heves vitaközlésai; most csak a képzelet tünteti fel mindezeket.

Patyi László.

Anyám meséje

Régen várta a lány, s elérkezett végre
Sok könyhullatásra a halottak éje.

És ment sápadt arccal, s nagy-remegve várta,
Eltemetett édes szülőjét hogy lássa.

Mert azt mondák néki: „Mikor éjfélét kongja,
Minden megholt lélek ott lesz a templomba!“

Várt, s a tizenkettőt a mint elütötte,
Hallá, hogy az ajtó feltáru! mögötte,

És belép mind sorba, kit rég eltemettek.
— Hívös éji szél fú, tagjai remegnek. . .

Megtelik a templom, s rémülten néz végig.
Mind itt vannak, csak az ő szülője kézik.

Még egy perc, és lehull a templom kövére. . .
De im! nagy sohajta édes anyja lép be.

*) Bocsor István: „Magyarország története“ III. kötet 506. lap.

Mint ha ólom volna a lepel fölötte,
Beteg, gyenge testét úgy vonja a földre.

S két kezében, mikben élve áldást horda,
Nagy, súlyos korsóval lépett a templomba.

„Jaj anyám! — szólt a lány, s ráborult koblére; —
„Mit jelent sóhajod, óh mi van rád mérve?!“

„Lányom, édes lányom, szüinjék könyhullásod,
Oly nehéz ez nekem, hogy görnyedve járok.

„Minden csepp könyvedet, mit te elszírsz folyton,
Ruhámon, és e két korsóban hordom.

„Hadd legyen halálom, sírom hantja könnyebb,
Törülj le utolsó értem hulló könnyed!“

Vajda Bert.

„H a z a f e l é !“

II.

(Folytatás.)

Macao (Kína), nov. 25. 1869.

Tekintve, hogy a fahéj és cassia-olaj majdnem kivétel nélkül Hamburgba megy, s a magyarországi kereskedők onnét vásárolják szükségletüket, — mely igen jelentékeny — valóban esodlatos, hogy a hamburgiaknak adott nyereséget nem inkább a mi kereskedőink rakják zsebre. Hisz nem kell egyéb, mint egy ágenst tartani itten, ki a szükségelt cikkeket csekély provisió mellett megvásárolja s hazaszállítja, ez az egész rejtély; de uram isten, hol van nálunk még a vállalkozási szellem!

Macao már több, mint két század óta maga tartja fenn magát, sőt nemesak hogy semmi be nem kerül az anyaországnak, de évenként 40–60 ezer dollárt haza küld, s e mellett mindig épít, mióta csak létezik. A lakosok adót fizetnek, ezenkívül mindenféle indirect adók is léteznek, s a kínaiak ezentúl fejdíjat is fizetnek. A főjövedelmet azonban az ugynevezett *koolie (kuli) export* képezi, mely évről-évre emelkedik, csak épen ez évben esett, mióta Cubában forradalom van. A koolie — mint tudjuk — kínai szó, s munkás embert jelent. Kínában nagy a szegény népesség, másutt kevés a munkás-kéz, s így több ország divatba hozta a kínai kooliek bevitelét országaikba, minthogy csendes, jó és szorgalmatos nép, e mellett — a mi földolog! — olcsó.

A legnevezetesebb dolog, hogy Macaoban van a legkevesebb koolie, s mégis egyedül Macao exportál. Egy spanyol volt az első, ki a macaoi gyarmatkormányval egyezményre lépett (minthogy akkor még csak Macao volt az egyetlen európai gyarmat Kínában), ügynökségeket állított az ország belsejében s az egész üzletet oly kerékvágásba hozta, miként jelenleg csak Macaoban lehet minden nehézség nélkül kooliekat kapni, s pedig annyit, a mennyi csak kell.

Peru, Chile és Cuba a főkiviteli helyek, s Macaoból az utolsó tíz év alatt 160,000 ily koolie vitétt ki, s mult évben nem kevesebb, mint 34 ezer-

A koloniális kormány minden ily koolie után 10¹/₂ dollár kiviteli vámot vesz, mely összeg egyik főjövedelme. Az egész koolie-manipuláció a kormány kezében van, ő hozza össze ügynökei által az ország bensejéből a kooliekat, s Macaoban kormányépületekben tartja őket mindaddig, míg hajókra szállítatnak; tartásukért naponta ¹/₄ dollárt fizetett a kapitánynyal, ki őket elszállítja, azonfelül a 8 dollárt, mit minden koolie felpénz fejében kap, mihelyt a kormány épületébe megy, és a kivándorlási szerződést (!?) aláírja. Tehát minden koolie — mielőtt hajóra megy — már adós körülbelül 30 dollárral, mihez járul a konzul díja (hová a koolie szállítatik): 1¹/₂ dollár fejenként, s szállítási bér a hajón 50 dollár. Mikor tehát a koolie Cubában vagy Peruban partra lép s szerződése értelmében 4 dollár havi díj mellett új gazdájához munkára beáll, előlegezések és díjak fejében gazdájának mintegy 82–85 dollárral tartozik. Ezen összeget köteles béréből megfizetni, s míg meg nem fizeti, gazdáját elhagynia nem szabad. — Biz bármit mondjunk a koolie-üzlet védelmére, nem egyéb az rabszolgakereskedésnél, mert a koolie csekély béréből soha sem fizetheti meg adósságát, s így holta napjáig kényszermunkása urának.

Több ily koolie-baracont láttam Macaoban, sőt láttam, a mint hajókra szállítottak. Volt sirás jajgatás; családjaikat hátrahagyva, a mint falka hajtottak be a hajókra s hazájukból elvitettek, hogy azt soha se lássák többé. Sok jelenet valóban szívrázó volt, s nem nézhettem sokáig. Elmenni rabszolgaságba, s családját, mindenét örökre itten hagyni! mert itten éhenhalással küzd s nem kereshet elég halat és rizst családjának; valóban oly sociális helyzet, melytől indignációval fordul el az ember, s ha lehetne, kitörülne emlékéből a lapot, melyre önkénytelen feljegyezni volt kénytelen.

Boecássuk el tehát e tárgyat, hadd küldje a kooliek véréjtekéből szerzett dollárokat a macaoi kormányzó a lissaboni kimerült kincstárába; hadd

kocsikázzék a spanyol konzul s hadd adjon estélyeket a koolie szállítás díjából, s hadd élvezze szerelmi kalandjait a perui general-konzul is, melyeket a nyomorult kooliek pénzén vásárolt össze.

A társadalmi életet Macaoban nehéz lenne jellemezni. Nem portugál európai nő csak három létezik a városban, a többi európai, khinai és vegyes vérű nőkkel él, kiknek nagy része a házakban van, sőt vidékiek jelenlétében is az asztalnál elnököl. A portugáliak s a félvértiek nagyrésze igen elszegényedett, mert a khinaiak és németek kezeikből egészen kivettek minden keresetet. A pártfogoltak ugyan hivatalokat viselnek, de ezek betöltésére mindig több az ajánlkozó, mint alkalmazni lehetne. Így a jobb családok is szegénységben élnek, sőt szükségüket szenvednek, s ha az ember egy portugáli jó társaságba hivatalos, kevés kivétellel csakis hivatalnokok és katonatisztek család-jait látja. Nevelésre nem sokat fordíthatnak ily körülmények közt természetesen a szülők, noha meg kell vallani, hogy *ők* még jó nevelésben részesültek, s a legtöbben Lisszabonban és Madridban végezték be kiképzetésüket. Ma már ily fénytűzés kérdésen kívül áll, s csakis a leggazdagabb hivatalnokok gyermekei részesülhetnek ily szerencsében. Macaoban van több elemi tanoda és egy kollégium, hol azonban (tisztel-et-becsület, de igazság is az illetőknek) föltötte ferde fogalom uralkodik a nevelésről. Egy kis számadás és efféle mellett, a szent írást, bibliai történetet és a portugáli királyok históriáját tanítják. Már hogy állhassa ki a kolonia az angolokkal a versenyt ily tanrendszer mellett, s hogyan tegye, hogy el ne szegényedjék? én ugyan nem tudom. De azt jól tudom, hogy kelet-ázsiai kereskedésre és angol szorgalom és üzlet elleni versenyre sem biblia, sem a portugáli királyok története nem szükséges, de szükséges sok más egyéb, s míg ezen sok más egyéb a tisztelendő atyák tanrendszerében helyet nem talál: addig igen kár sopánkodni, hogy Macao elszegényedik, s nagyon kár az eretnek angolok ellen kikelni.

Többször hetenkint a Praya csucsán katonai zene szokott esténként tartatni, hol azonban csak kevés nőt szemlélhetni, mert tolettében megjeleni nem képesek. Naplemente után azonban számosan szoktak megjelenni félpongyolán, s ilyenkor a sétány igen élénk, mert a portugáli szépek

természete a feltűnő élénkség és vidám kedélyesség. A sétátér szintén igen nagy gonddal van ápolva s valóságos fűvészkert, mert nemcsak macaói, de ausztráliai, japáni, indiai, sőt számos portugáli növény is látható, s pedig nagy számmal, és szépen díszlenek. Többek közt igen feltűnt egy Wellingtonia gigantea s egy roppant Aracaura excelsis, melyek tökéletesen otthon érzik magukat ugy számos — nem khinai — Hibiscusok és pálmafélék is.

Hátra van még, hogy Macao legnagyobb nevezetességéről szóljunk, s melyet minden idegen először látogat meg, a mint a városba érkezik, s ez a *Camoens-liget*. Köztudomás szerint Camoens a XVI. század végén száműzetett hazájából, s Macaoban töltötte száműzetése keserves éveit. A Camoens-ligetet ő ültette nagy részint saját kezeivel, s a ház, melyben a költő lakott, ma is fenáll, jó karban.

A hálás utókor nemzeti ótalom alá vette a keretet és házat, s nemcsak hogy igen jó karban tartatik minden fenn, de a nemzet ezelőtt tiz évvel egy igen szép bronz-emléket is állíttatott fel ugyanazon grottóban s ugyanazon kőpad előtt, hol és a melyen 300 év előtt Camoens „Luziáda“-ja nagy részét írta, s hazája dicsőségét megörökítette. Ezen grotto környéke valóságos kis földi éden; egy nagyszerű terrace futja ugyanis körül félig, s ezen terrace a szó szoros értelmében tündérvárával van alakítva, gyönyörű illatos és virágos növényekkel. A kilátás is fenséges a városra és tengerre, s egyáltalán kevés genius kellene csak hozzá, hogy a környezet és nagy szelleme befolyása alatt az ember maga is költővé váljék.

A város és kolonia becsületére meg kell hogy jegyezzük, miként a Camoens-liget a lakosok legkedvencebb helye, s örege és apraja főbüszkeségének tartja, hogy a költő, kinek lábnyomait és ülőhelyét oly sok vidéki látogatja, egykor az ő vendégük és pártfogolt barátjuk volt, mikor még nem is gyaníthatták, hogy a száműzött neve túl fogja élni a portugál nemzet lételét.

Igy elmondunk mindent, a mit tudunk a kedves kis kolóniáról; jó és maradandó benyomást tett reám, s legyen szabad reménylenem: önkre is, kik soraimat átfutni kegyesek voltak.

Xántus János.

Egy kansasi rabszolga-felszabadító kalandjai Missouriban.

(Végo.)

(Dr. Doy János után.)

V.

(Az eskütszék előtt. A börtön kigyulladás. A foglyok átvitele Saint-Josephbe.)

„Leányom Shannon volt kormányzóval s a fő-államügyészszel visszatért Kansasba, nöm azonban mindaddig Plate-Cityben maradt, mig ben-

azonban a vizsgálóbíró legkisebb figyelembe sem vette. A törvényszék előtt márc. 20-dikán kellett megjelennünk s így mellettünk szóló tanuk nélkül.”

„Midőn börtönünk ajtaja első ízben nyílt meg, nehezen birtam jární, mert csuklóm meggyu-

Khinai nő Macaóban. (Xántus leveléhez.)

nünket más börtönbe nem vittek át. Ügyvédcink azután tudtára adták a vizsgáló-bírónak, hogy ekkor meg ekkor több mellettünk szóló tanu Leavenworthban akar vallani, miután ezen kansasi polgárok a missouri-i lakosság ingerült hangulata folytán nem jöhetnek Plate-Citybe, ezt

ladtak. Szemeim annyira hozzászoktak volt a sötétséghez, hogy börtönömben minden tárgyat meg birtam különböztetni; a szabad légen azonban a napfény szúrásokat okozott szememben, úgy hogy darabig vaknak éreztem magamat. Csak fiam gyámkodása mellett birtam a nagy

esküdtszék előtt megjelenni. A nép most is bántalmazott s akasztófával fenyegetett.“

„A tömeggel szemben jelöltek ki számunkra széket. Az árnyékban lassankint visszanyertem látásomat, de mindamellett igen nyomoruságos állapotban voltam. E napon csak az esküdteket jelölték ki sorshuzás útján, kik közül egyet sem vetettünk vissza, egyrészt a nép dühétől tartva, másrészt pedig, mert a városban ugyanis mindenki idegen volt ránk nézve. Ezzel azután visszavezeték börtönünkbe.“

„Ügyvédeink azt tanácsolták, hogy kérjük Saint-Josephbe áthelyeztetésünket. Másnap egy tisztviselő jelenvén meg börtönünkben, ki előtt kinyilatkoztattuk, miként fölöttünk Plate Cityben nem ítélnének jogosan s ez ellen eleve tiltakozunk. Tiltakozásunk a törvényszék által elfogadott, s darabig még régi börtönünkben voltunk. Ugyanez éjjel tűz ütött ki börtönünk épületében, úgy hogy csaknem odaégtünk; börtönőrünk még sem akart kivezetni. Börtönünk vasfalai csaknem izzókká váltak; midőn pedig öntözni kezdék a házat, a forróvá vált víz a mennyezetről reánk esorgott. Némelyek véleménye szerint a bősziült nép gyújtotta ránk az épületet.“

Saint-Josephbe már. 24-dikén vitték át a foglyokat, kik közül csak a doktor és fia volt láncra verve. Itt újra esküdtszék elé állíták őket, s ezután a pör rendesen folyt. A vád az volt ellenük, hogy rabszolgákat (mások tulajdonait) csábítanak el. Wood, Weston polgármestere azon egyén, ki 1000 frtot ígért a doktornak, ha őt önként követi, azt állította, hogy az egyik társzekérben talált Dick nevű rabszolga az ő tulajdona, mi nem volt igaz. A hosszas pernek az lőn vége, hogy Doy fiát bizonyítékok elégtelensége miatt fölmentették, a doktort azonban ötezer dollár biztosíték letételére ítélték, ellenkező esetben jun. 20-dikáig fogva kellett maradni. Doynak nem levén Missouriban ismerőse, barátai csak 2000 dollárt ajánlhattak s ingatlan birtokokat Kansasban, mint biztosítékot, mi azonban el nem fogadtattott. Így hát a doktort visszavitték börtönébe, neje s fia pedig hazautazott Lawrenceba.

A mi az új börtönt illeti, ez türhető volt; szobája két öl hosszú s ugyanannyi széles s annak minden oldaláról kis ablak nyílt a szabadba. Saint-Josephben tartózkodása alatt csaknem folyton beteg volt, a miért orvost küldtek segélyére, mert attól tartottak, halogy a börtönben találna meghalni, hát orgyilkossággal fogják vádolni a missouriaiakat. Ez idő alatt, valamint egyébkör is,

Brown börtönőr és neje igen emberségesen viselték magukat.

Ápril 24-dikén ajtaja megnyílt s egy mulát lépett be azon, ki egyenesen a doktor felé ment s megfogva annak kezét, így szólt:

— Hogy van ön, doktor Doy?

A doktor revolverekkel fölfegyverzett népet pillantott meg az ajtón kívül s kelepécét gyanítva, így válaszolt a mulának:

— Idegen, azt hiszem, hogy ön téved.

— Oh nem! — viszonzá amaz, — én önt Lawrenceban igen jól ismertem.

Meg lévén győződve, miként ez arra szolgáló kelepce, hogy ráfoghassák, miként rabszolgákat megszökésre bírt, azért tagadta az ismeretséget, pedig a mulát nem volt előtte idegen; annak neve Fisher Károly, szabad polgár, ki Lawrenceban borbély mesterségét űzött.

Junius 20-dikán ismét esküdtszék elé állították, nemcsak Wood rabszolgájának elcsábításával, de több szöktetéssel is vádolván őt. Az első büntényért (hamis tanuk orsítására) öt évi börtönre ítélték, fegyházi munkával súlyosítva, s ha a többi vád folytán is hasonlóul ítélik el, bizonyára kap vagy kileneven évet.

VI.

(*Megszabadulás.*)

Doy barátjai szerencsére elég jókor értesültek az első ítéletről, s azért nem is maradtak tétlenek. Midőn a doktor jul. 23-dikán egyik ablakán kitekintett az utra, gyorsan látott ott egy munkásként átöltözött embert haladni, kiből egyetlen pillanatra fölismeré barátai egyikét. Nem sokára aztán egy másik embert látott a börtön körül kóvályogni, ki időnkint lopva tekintgetett föl rá; ez kereskedőnek látszott s a „fre state men of Kansas“ (a kanzasi szabad állampolgárok) jól ismert jelét adta. E napon ülés volt a törvényszéken, melynek ablakai nyitva lévén, ott a hallgatóság között egy harmadik, jól ismert alakot látott a doktor.

E jelekre a doktor ruháit csomagba kötötte, mit látván fogolytársai, azok is komolyan vették a dolgot és szintén készülődtek. „Este felé megnyílt az ajtó s egy fiatal ember jelent meg a rostélynál — beszéli a fogoly — ki azt mondá nekem, hogy látta nőmet és fiamat, hogy mindketten egészségesek és remélik, miként két hét múlva látni fognak. E közben szorgosan kémlte börtönömet, folyton beszélgetvén a börtönőrrel, miközben hátranyújtott kezében kis darabka papírt vettem észre. A levelkét titkon átvettem s azzal a fiatal ember szívélyesen elbúcsuzott.“

„Midőn az ajtó bezárult mögötte, a foglyok, kik látogatónnak minden mozdulatát figyelemmel kísérték, tudni akarták, mit tartalmaz a levél. Én egészen hangosan olvastam ezen szavakat: „Éjfélkor legyen ön készen!”

„Kilenc órákor borzasztó vihar tört ki. A zápor csak úgy szakadt. Mi mindnyájan ablakainkból tekintők a villámlást, mialatt a szél zúgása s a mennydörgés sarkaiból látszott kiemelni akarni a földet. Éjjél tájban dörömbölni hallottunk a börtön kapuján.

— Ki van itt? Mit akar? — kérdezé a börtönőr.

— Mi Andrewmegyéből jövünk s foglyot hozunk magunkkal, kit a legbiztosabban szeretnénk elzáratni. Nyissa ki gyorsan!

— Miféle fogoly az?

— Egy hírhedt lótolvaj.

— Van önöknek bebörtönzési parancsa?

— Nincs. De másként minden rendben van.

— Parancs nélkül nem vállalhatok el foglyot.

— Ha nem vállalja el, ön lesz oka a szerencsétlenségnek. Ez egy dühös ember, s nekünk elég bajunk volt öt kézrekeríteni. Holnap délelőtt elhozunk önnek minden szükséges irományt.

„A börtönőr lement s beeresztette őket, s midőn benn voltak, az új fogoly felé fordulva, kérdé:

— Mit mond ön, vajjon rábizonyíthatják-e a büntényt?

— Nem; a lovat ugyan birtokomban találták, de azt rám nem bizonyíthatják, hogy loptam.

— Ah! ha a lovat önnél találták, akkor biztosan becsukhatom önt.

„Ezzel közeledni hallottuk őket, s egészen felöltözve, ágytakaróink alá bujtunk. Az ajtó kinyílt s láttam a börtönőrt, megkötözött kezű tolvajt s három embert, kiknek ketteje a foglyot tartotta. Ez a rostélyig érkezvén, vonakodott előbbre menni.

— Én nem akarom, hogy négekkel együvé csukjanak.

— Oh! — viszonzá a börtönőr; — a mi négeink földszint vannak becsukva.

— Hát Doy, a vén rabszolga-felszabadító itt van? — kérdé a férfiak egyike.

— Igen! a doktor itt van.

— Nos, hát épen ő az, a kit keresünk! — viszonzá rögtön a kérdező.

— Igen! — mondá másik pajtása; — mi nem

foglyot hozni, hanem jogtalanul itt tartott foglyot elvinni jöttünk ide.

„E pillanatban az ál-tolvaj fölszabadítá kezeit. A börtönőr vissza akart menni, az ajtót bezárni, a férfiak egyike azonban pisztolyt szegzett mellének:

— Már későn van, Brown ur. Ha ön ellenséggül, vagy legkisebb zajt csinál, akkor halál fia. Az alsó ajtót embereink őrzik s a börtönt embereink vették körül. Mi mindenre gondoltunk, maradjon hát ön nyugodtan.

„Mialatt az ál-tolvaj fölkelnem segített, a börtönőr így szólott:

— Uraim, az önök hatalmában vagyok s kénytelen engedni; de ítéljen a doktor. Doy ur mit gondol, vajjon nem volna-e jobb, ha ön itt maradna, míg a legfőbb törvényszék kimondja ítéletét. Ha megszökik, még elfoghatják.

— Brown ur, — viszonzám én, — engem hazánkból jogtalanul ragadtak el s teljes jogomban hiszem magamat, ha úgy vívom vissza szabadságomat, a mint bírom. A mi a legfőbb törvényszéket illeti, én Missouri egyetlen törvényszékében sem bízom.

„Ezzel elkészültem s megszorítám a börtönőr kezét, megköszönve neki barátságos magaviseletét. Midőn a többi fogoly is követni akart minket, ennek barátaim ellene szegültek, kinyilatkoztatván, hogy ők ide jogtalanságot helyreütni jöttek s nem azokat felszabadítani, kik megsértették a törvényt.“

„Elhagyva a börtönt, kívül már várt reánk többi barátunk. Én gyöngeségem folytán elájultam, úgy, hogy két barátomnak kellett vinni. A Missouri folyóhoz érve, ott esolnak várt reánk s csakhamar átjutottuk a tulsó, a kanzasi partra hol nyitott kocsiába ültünk s lóháton kíséző barátaink ótalma alatt egyfolytában husz angol mértföldet haladtunk. Imen aztán egész utunkban mindenütt örömrivalgással fogadtak honfitársaink. Lawrencebe másnap délután érkezünk meg.

Visszatérünket itt hármias ágyulóvés üdvözölte s szabadítóim oly meleg fogadtatásban részesültek, milyet merész vállalatuk valóban megérdemelt. Köszönet bátorságuk- és óvatosságuknak, visszaadattam szeretett hazámnak, kedves családomnak s barátimnak és a szabadságnak.

Közlő: *Kisrárdai Géza.*

A komikusok mélasága.

A szélsőségek találkoznak — ismert közmondás — és a halálkló bohócok története, kik szívükben a halál magyával, a közönséget kacajra

fakasztják, vagy még inkább azon tény, hogy Molière, ki épen oly jeles komikus mint költő volt, halála előtt egy órával a közönségben óriási

kacajt idézett elő: nagyon ismeretes, és mi semmi másnak nem szeretnők ezt tartani, mint a fönebb említett közmondás betöltése- és bebizonyításának. És valóban e feladatban: a közönséget minden este megnevettetni, sokszor végtelen bű, számtalan gond s fáradhatlan törekvés van leginkább képviselve. Nincs valami panaszosabb legenda, mint azon férfiak neveinek története, kik magu-

Scott azon órában, midőn vidám alakjairól a legélesebb gunyorokat diktálta. Azon időben Edinburgh egyik legnépesebb utcáján egy barátja találkozott vele. Scott lovon ült, fejével egészen előrehajolva; egyenesen csak nagy ügygyel-bajjal tudta magát tartani s ráncokkal fődött sápadt arca inkább hasonlított a halott, mint élőchez. — „Látja ön, — mondá, — orvosi rendeletnél fogva

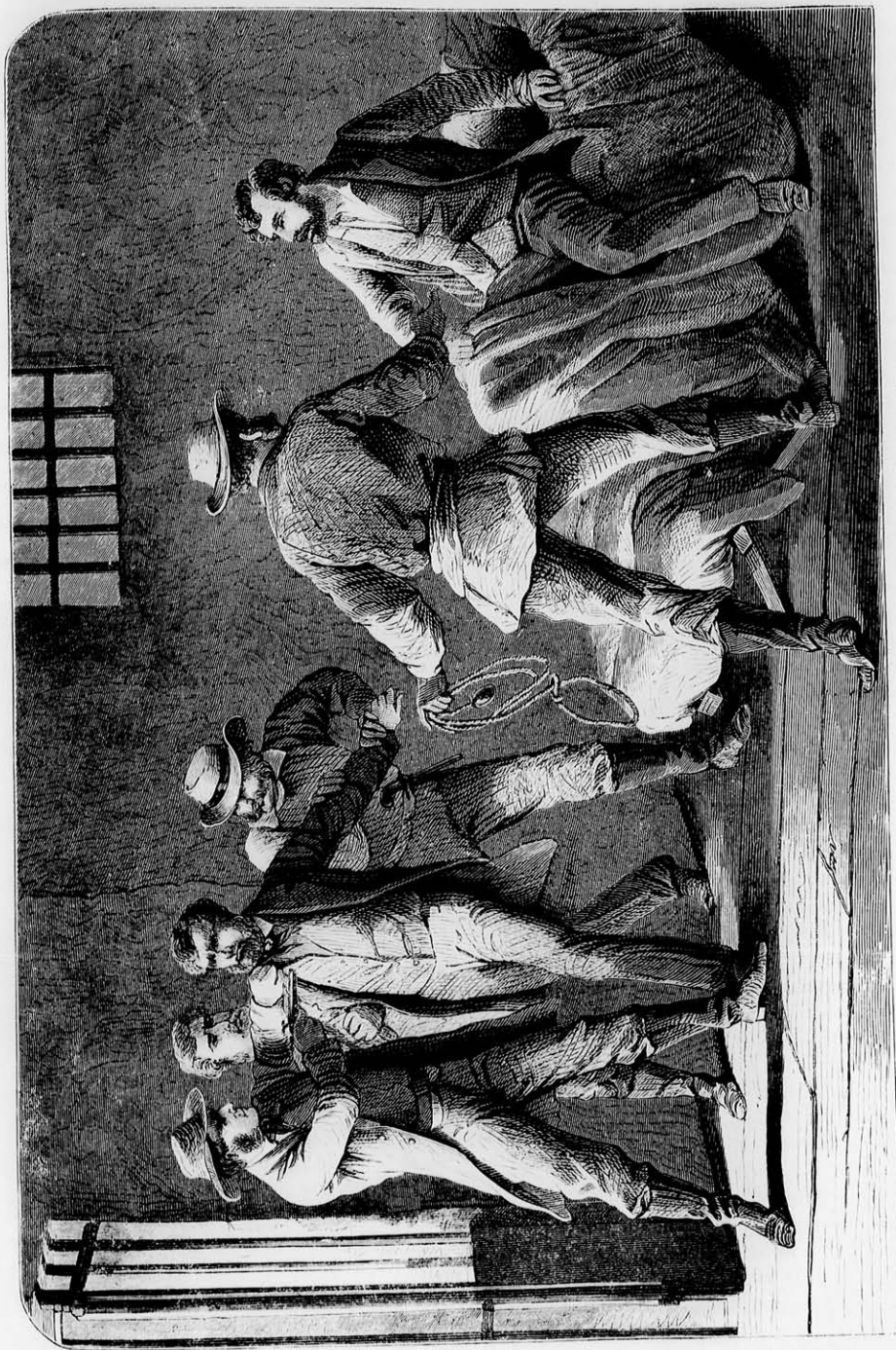

Khinai coolle vagy küli Macaóban. (Xántus leveléhez.)

kat e hivatásnak szentelték. Ezek története a leg siralmasabb martyrologia.

Hanem ez magában a természetben látszik rejleni. Így Angolországban volt egy jeles regényíró, kit senki sem számít a komikus írók osztályához, s ez mégis sok jelenetet kitünő vidám hatással írt le, Hanem igazán hihetetlennek fog látszani, ha elmondjuk: mily kedélyhangulatban volt Walter

kénytelen vagyok lovagolni, valóban nincs valami szomorítóbb, valami súlyosabb gyakorlat a világon ennél. Az orvosok mindig azt mondják, hogy csúzos fájdalomak nem halálhozók, hanem ha még három hónapig így kellene szenvednem mint eddig, inkább tizszer akarnék meghalni.“ S ezen időben írta „Ivanhoe“-t s „A lammermoori menyasszony“-t, s nemcsak életben maradt, hanem az

Dr. Doy megszabadíttatása. (Az „Egy kanzasi rabszolgá-felszabadító” című cikket.)

teljes mérvben élvezte is, miután a szigorú orvosi rendszabályokat megtartotta. Ballantyne John és intendansa: Laidlaw William mint titkokok felváltva szolgálták őt. A legkomikusabb jelenetek közepette, midőn például Osbaldistone Caleb burleszk jellemrajzolta vagy e külön bohózatos párbeszédét írta, fájdalmai egyszerre meghorogtak; s megállani kényszeríték; a diktálás felhagyott s egy pillanattal hallgatott, s midőn az utolsó szót ismételték neki, az elbeszélés fonanálát ismét felfogva, folytatta a mondatát.

Hasonló helyzetben volt Scarron, francia költő is, a szegény nyomorék, ki egész életét támlányban volt kénytelen tölteni, s ki vig regényeinek legtréfásabb jeleneteit két borzasztó eszű-roham közti szünet alatt mondta. S míg a szegény szenvedő homlokán gyöngyöző hideg verítéket Maintenon asszony gyöngéd fehér kezei szárítgaták: erőszakkal igyekezett fájdalmait elnyomni s folytatta Rayotin mester kalandjainak leírását

Hanem Walter Scott és Scarron tulajdonképen nem azon emberek közül voltak, kik közvetlenül hatnak a közönség felvidámítására s nagy különbség van az író, ki otthon szobájában dolgozhat a mikor akar, és egy színész közt, ki a közönséggel szemközt vig szerepet kénytelen játszani.

Hanem valóban tökéletes igaznak látszik, hogy a komikusok mindannyian melák. Így volt a híres Carlo Antonio Bertinazzi, kit a szinpad Carlin név alatt ismert, egyike a legélecesebb vigjátékosoknak, ki száz és száz bohózata által bármely társaságot tudott mulattatni s a színházi közönség majd megpukkadt nevetésben, ha Carlin a „Harlekin huszonhat bonyodalma”-t játszotta. Vig kedélyének elragadó varázsát mindenütt dicsőítették, s magasztalták háborítatlan kedélyt, melyet sem művésztársai mellett elfoglalt helyzetének kellemetlenségei, sem a színházi esték eseményei meg nem zavarhattak. Megtörtént egyszer vele, hogy csak két néző előtt kellett játszania. A mint szokás szerint a holnap előadandó darabot jelentette, mondá az egyik ott levő urnak: „Legyen oly jó, kérem, ha valakivel találkozik, mondja meg, hogy holnap a „Harlekin”-t adjuk.” És mégis, ha álarcát levette, vonásait mindig nyugodtának láthaták; arcán a legmélyebb mélaság kifejezése honolt. Sokszor fájdalmas megindulással kiáltott fel: „Azt hiszem, hogy kivülem nincs is valóban becsületes ember az egész világon!”

Hasonló sors kinozta a nevezetes bohócot: Biancolellit, kit a színészet története Dominicho név alatt ismer, s ki végre benső búskomorság sulya alatt rogyott össze s halt meg, melytől nem tudott

megszabadulni. Egyszer az első párisi orvosok egyikének szobájába lépett s orvosi segélyét kérte olyan baj gyógyítására, melyet kiirtani nem lehet. Az orvos fájdalomainak minéműségéről kérdezősködött, mire ő azt felelte, hogy az ő betegsége a melákór, mely életét elviselhetetlenné teszi.

— Ah! akkor önnek mindig jó bort kell innia!

— mondá az orvos.

— Pincében a legfinomabb borok vannak, — válaszolá a beteg, — hanem azok az én bajomon nem segítenek.

— Kísértse ön meg az utazást!

— Ah! beutaztam már egész Európát, hanem e nyomasztó kór nem tágitott.

— Lehetetlen! Ez valami különös! Hanem van még egy orvosság: menjen ön minden este az olasz színházba, ott majd fogja ön látni a híres Biancolelli bohócot. Ennek bohócságai és tréfiái fel fogják önt vidámitani.

— Ah! — kiálta fel a beteg, — már látom, hogy én gyógyíthatlan vagyok, mert hiszen én vagyok Biancolelli!

Nem sokára ezután sorvadásban halt meg.

Így történt ez Dubus Péterrel is, kit a szinpad Preville név alatt ünnepelt. 1765-ben febr. 11-kén a komikusok királyát a „Mercure galante” előadása alkalmával, midőn viharosan megtapsolták, örületes rohamok szállották meg, s bár színésztársai ezt észre nem vették, ő érezte, hogy színészi pályáján tovább haladni lehetetlen. És valóban, a mint a nyilvánosság teréről a magányba lépett, hol a búskomorság lelkének még meglevő erejét is tönkre tette, nagyon kevés tiszta pillanatai voltak. Legidősb leánya, egyedüli, kit a sors el nem ragadt tőle, magához vette őt Beauvaisbe, hol 1799 dec. 18-án meg is halt, életének hetvenedik évében.

Hasonlóképen a melákór áldozata lett Garrick Dávid is, ki egyetlen művész volt a maga nemében, s ki a közönséget egész az elragadtatásig vitte, s oly hatást idézett elő „III. Richard” szerepében, hogy ezt más névvel nem tudván illetni: Garrick-láznak nevezték. Egy szemtanú következőleg ír felőle: „Egy nyugágyon feküdt végignyújtózva, mint a haldokló Germanicus a Cousin festményén, halványan, mélyen lélekzett s izzadságtól volt borítva, karját mozdítani sem volt képes.” Ami Garrick életerejére rombolólag hatott, az irigység volt, mivel az ő vívmányai és dicsősége a társai által aratott dicsőséggel mellett az ő szemében egészen elenyésztek. Azon tapsok, miket Barry „Othello”-ban, s azon lelkesültség, melyet Thomas Sheridan „János király”-ban arattak, soha

sem hagyták őt nyugodni, s ezek miatt vigasztalhatatlan volt.

Nem ismeretlen Mourse és Samson, a „Théâtre Française“ két komikusának esete sem, kik csak esti 7—11 óráig voltak azok; Potier, kit minden értelmi erejének megsemmisítése és sötét búskomorság vittek sírba, és Debureau, a kötéláncos híres bohóc, ki, mihelyt az arcát takaró rizsportól megtörülte magát, ismét a legbúsabb s legkomorabb ember lett.

Bouffé a színpadon kívül a fájdalom és búskomorság megtestesült képe volt; egész lénye emésztő bíról tanuskodott, s megpillantása részvétre gerjesztett. Ugyanazt, kinek játéka oly földrendítő nevetésre fakasztá a közönséget, mindenki megsajnálta, ha az után találkozott vele; ő mindenben kétkedni látszott, magában úgy, mint másokban; megnyult s elvirult vonásaiban lehetett látni azon nyomorult szerepek kifejezését, melyekre őt némely színírók kárhözhaták.

Perlet, kinek játéka Páris tizenöt évig tudott nevetni, csupán boszuságból visszavonult a színpadtól s a „Théâtre Variétés“ vidám előadásain lehetett őt mint nézőt azután látni, s az ember hajlandóbb lett volna őt valami melakóros angolnak, mint a „Théâtre de Madame“ volt komikusának tartani.

Vernet minden évben kilenc hónapot töltött kórórában, s a gúnydalt, mely fölött egész Páris nevetett, két borzasztó csúszroham között trillázta le. Arma is csak a színpadon bírt humorral. Nyugtalan, aggályos, sőt gyanakodó s izgékony volt; minden elégedetlenség- és búskomorságra szolgáltatott neki okot, s saját hajlamai sem voltak összehangzásban színpadi jelenségével, mert ő minden szórakozást gyűlölt, s az élvezet is búval tölté el; vagy ha mégis elmerült valami élvezetbe, azt oly sajtáságos nyugalom- és tartózkodással tevő, mely igen közel állott az unalomhoz.

Másként volt ez Tiberio Fiorilli vagy Fiorelli-vel, kit maga Molière sem mert utánozni; ez azon kevesek egyike volt, kik a vidám műza tragikus végzetét ki tudták kerülni. Őt a melaság- és kétségbeeséstől tobzódása mentette meg. Az évessel csak azért hagyott fel, hogy emészszen és imád-

kozzék. Azon nap, melyen e világot már elhagyandó volt, ebédre olasz levest kívánt, mi nem egyéb, mint egy tál vermicelli, parmezán sajttal. Orvosa, ki épen ekkor látogatta meg, eltiltotta őt ettől, s azon esetre, ha magát megtartóztatja, még nyolc nap életmeghosszabbítást ígért neki.

— Bizonyos ön ebben? — kérde Fiorelli.

— Mindenesetre, tökéletesen!

— Jó! Nyolc nap ide, nyolc nap oda; ez mind-össze is esckélyesség oly férfi előtt, ki annyi sokat élt, mint én, s a lemondásra, mely tőlem egy izletes tál csuszát vonna el, igazán nem bir elégséges kecsgetető erővel. Hívják elő gyóntatómat.

Miután egyideig a lelkeséssel beszélt, kire egész odaengedéssel biza lelke üdvét, megette a tál csuszát s többet ivott, mint rendesen. Este ez adagot megkettőzteté. Éjfél után, miután látta, hogy nem tud aludni, két fiatal kárpitos-inast hívott magához, kikkel néhány pillanatig kártyáztott, s azután így szólott hozzájuk: „Menjetek csak el, kedves gyermekeim, mulassatok s imádságomban ne háborgassatok.“ Egy negyedóráig hangosan mondott el néhány imát, melyeket könyv nélkül tudott, azután egy nagyot sohajtott és — kimult.

Fiorelli azon kevés kivételek közé tartozott, kiknek meg volt engedve a közönséget több éven át megnevetetni, s az élettől is oly humorral venni bucsut, a minő ily komoly pillanatban csak lehetséges. Annak, ki e körülménynek elcsodálkozik és nem képes belátni: hogyan lehet az, hogy azok, kik másokban a jókedvet élesztik s a nevetési ingert felkeltik, önmaguk egy ellenkező érzelem áldozataivá lesznek, annak azt mondhatjuk, hogy azon tulusigázás, mely által a komikus a közönséget szórakoztatja, benne azon ellenhatást eredményezi, mely minden túlfeszítésnek következménye; mert eredetileg senkiben sincs ám oly tömeg csapongó éle és humor, hogy egy telt házat megrázódtasson.

Az e végre szükséges igyekezet mindenkor úgy a szellemi, mint a testi erők tulusigázása, mely a művészen a legszorubb módon boszulja meg magát. Hogy e szabály alól kivételek is vannak: senki sem vonja kétségbe.

Börtön-krónika.

Első köz'emény.

(Folytatás.)

Tizenöt évre ítéltek:

51. Ambrus János, tisztos éltes férfiú, vész-törvényszéki elnök N.-Váradon, vasban.

52. Jakab Mihály, keresztesi sz. Biharban, vész-törvényszéki ülnök N.-Váradon, Biharmegye volt tudós levéltárnoka, történelem-, irodalom-, törvény-

ben avatott férfit, szilárd jellemű; vasban. Meghalt Nagy-Váradon.

53. Földi János, szepesváraljai sz., véczátörvény-széki ülhök N.-Váradon, n.-váradai akadémiai igazgató. A hasonszenvi gyógytant nagy szorgalom és tüzzel tanulmányozta, jelenben tanfelügyelő Biharban. Vasban.

Húsz évre :

54. Neuwirth Adolf, a pécsi német újság szerkesztője, vasban.

55. Könyves Tóth Mihály, debreceni sz., a debreceni reformált egyház hírneves s kedvelt lelkipásztor, jelenleg kareági, egyszersmind a heves-nagy-kunsági ref. egyházvidék estperestje. Irodalmi tárgyakkal foglalkozott. Gibbon s Macaulayból fáradhatlanul dolgozott. Vasban.

56. Keszi Hajdu Lajos, szentesi sz., fölszentelt ref. lelkész, a szentesi ref. gymnasium igazgatója, a tiszavidéki, később a szegedi és alföldi lapoknak rendes levelezője volt, jelenleg kis-újszállási gymnasiumi tanár (e jegyzék közléje), vasban.

57. Barsi (Neumann) József, bicskei plebános, szép tehetségű, gazdag ismeretű, szilárd jellemű férfiú, jelenleg a miniszteriumnál tanácsos, a „Budapesti-Szemle“ munkatársa, a börtöndalok édesbűs költője, vasban.

Ismertetésül egy rövidet közlök dalaiból, melyre őt a foglyokról gyöngéden gondoskodó magyar hölgyek lelkesíték :

„Szomorkodán, és megvizasztalátok,
Utas valék, és befogadtatok ;
Megéhezém, és emem elhozátok,
A szomjuság gyötört, itattatok.
Meztelen valék, és ruhát adátok,
Fogoly valék, és látogattatok.
A menyországnaq üdve im tiétek,
Mert rajtam tettétek, a mit tevéték!“

Emigy beszélt a legdicsebb anyának
Keresztre felfeszített szent fia.
Az ember hisz a nagy mester szavának
S ki hűn teszi : üdvözül általa.

Leányai a szenvedő hazának,
Tibennetek is el a hit szava ;
Mit értünk tettetek : néki tevéték,
S a menyországnaq üdve tesz tiétek.

Mi tartja vissza a fogoly kezét,
Hogy el ne oltsa kínos életét ?
Talán a lánc ? az ör vigyázata ?
Oh nem ! a sírnak van száz ajtaja.
Talán az élet édes ösztöne ?
Talán a bosszuvágyaqt örödge ?
Sem ez, sem az !

Amaz kihalt, emez nem élt soha,
Nemes kebel bosszunaq nem hona.

Mi az tehát, mi őtet élteti ?

A szép „remény“, a mely kecsgeteti,
Hogy visszajutván egykoron honába,
S övének betérve udvarába :
Ürömpohár keservei után
Örömkhely várja majd asztalán !
Legyen igaz !“

b) K a t o n á k.

Két évre :

1. Zahn tábornok, ki nem a kaszamatában, hanem a városban, katonai laktanyán lévén elzárva, a foglyokkal semmi érintkezésben sem volt. 2. Konez György. — 3. Simon Sándor. — 4. Mara Lőrinc. — 5. Miklós József. — 6. Rozanak János. 7. Német András. — 8. Földvári Károlyörnagy.

Három évre :

9. Pap Károly alezredes.

Öt évre :

10. Moga János tábornok ; ez is katonai laktanyán volt elzárva.

Hat évre :

11. Keresztes Imre. 12. Lukács László. 13. Forró Elek, ezredes. 14. Tóth Károly, Ágoston testvére. 15. Kiss Samu. 16. Mircse Dénes. 17. Kovács Károly.

Hét évre :

18. Dobai József ezredes, most a pozsonyi honvéd-kerület parancsnoka.

19. Cserei Ignác ezredes.

Nyolc évre :

20. Zambelli Lajos ezredes, most a váci honvéd-egylet elnöke. 21. Krivácsics Károly. 22. Jekelfalusi Tamás. 23. Poplavszky Ádám lengyel. 24. Szabó Károly. 25. Hazai Ferenc. 26. Krasznai Pál.

Tíz évre :

27. Zichy Ferdinánd tábornok, katonai laktanyán volt elzárva, és hasonlóan 28. Jovic tábornok is. 29. Hrabovszky János tábornok, a katonai laktanyán halt meg Olmützben, 1852. 30. Redl Miksa örnagy. 31. Petrovics András örnagy. 32. Móricz Dénes. 33. Paulovics Imre ezredes. 34. Kovács József örnagy. 35. Szenté Pál örnagy. 36. Bömches Ödön örnagy. 37. Ábrahám Károly ezredes. 38. Móricz József. 39. Hunyadi (Gottmann) Eduárd, tanulmányozásban fáradhatlan. 40. Pécsi Károly. 41. Lezsák Lajos elhalt.

Tizenkét évre :

42. Mircse Ferenc. 43. Bárány Mihály. 44. Boros Sándor. 45. Dosztern Emil. 46. Timár Nándor. 47. Ruzicska Péter. 48. Seif Lajos. 49. Piketti Mihály. 50. Ditrík László. 51. Újvári István híres sakkos, a vasmegyei honvéd-egylet elnöke.

Tizenhárom évre:

52. Frummer Antal.

Tizenhat évre:

53. Simonfi József. 54. Kossuth Sándor. 55. Zikó János, elhalt 1868-ban. 56. Molnár József. 57. Hegyesi Sándor. 58. Vevera Manó, josefstadti sz. 59. Szabó Nándor, meghalt Olmützban.

Tizennyolc évre:

60. Rapaics Dániel ezredes, T.-Füred mellett gazdálkodik; vasban. 61. Meszlényi Ödön, ezredes vasban. 62. Liptai Ferenc, ezredes vasban. 63. Szekulics István, ezredes vasban. 64. Rohonczy Lipót, ezredes vasban. 65. Waldberg Károly, ezredes vasban. 66. Leitner Nándor, ezredes vasban. 67. Czintula Antal, ezredes, szenvedélyes sakkos; vasban. 68. Kőkényesi László, ezredes vasban. 69. Berzsényi Lénárd ezredes, fogolytársai lefestésével nagy szorgalommal foglalkozott; vasban. 70. Mezei Károly, miskolci sz. ezredes, több esata jeles hőse, most biztosítási hivatalnok, honvéd-egyleti elnök N.-Váradon; vasban. 71. Dipold Antal, ezredes, meghalt 1868-ban Geszten a Tisza udvarában; vasban. 72. Perecz Mihály, ezredes, meghalt N.-Váradon, szerencsétlen kocsifeldülés következtében. Jobb sorsra érdemes férfi! Vasban. 73. Horváth János ezredes, jeles hős, a pesti honvéd-egylet elnöke; vasban. 74. Mesterházi István, ezredes vasban; meghalt a fogságban. 75. Szathmári Mihály h.-m.-vásárhelyi sz. ezredes, most a pesti nemzeti lovarda igazgatója; a legközelebbi koronázás alkalmával ő volt a banderium vezetője; vasban. 76. Máriaússy János ezredes, Arad vivója, most a kassai honvéd-kerület parancsnoka; vasban. 77. Czillik Ede, ezredes, most a budai honvéd-kerület parancsnoka; vasban. 78. Psotta Móric, jeles tüzérezredes; vasban. 79. Querlonde Ferdinánd, ezredes vasban. 80. Nagy Jenő ezredes, most is tevékeny erőt fejt ki a honvédi ügyek körül; vasban. 81. Tóth Ágoston, a forradalom végnapjaiban kinevezett tábornok, a déli és erdélyi hadjáratokból ismert hős, deli szép férfi, fogságában folytonosan tanulmányozott, Európa országai jeles térképeit készíté, jelenleg a közlekedési minisztérium hivatalnok, s kinevezett tanár az egyetem hadtudományi szakában; vasban.

II. Idegen nemzetiek.

1. Blaha Vencel osztrák tiszt, 1 évre. 2. Szor Ferenc, Bécsből 1 évre. 3. Madejszki Szaniszló krakkói kanonok 1 évre. 4. Ferrari Jakab olasz tiszt 1 évre. 5. Csimborszki Szaniszló, lengyel, ki már 1848 előtt 7 évig ült Spielbergen, politikai szabadszelleme véleménye miatt, 2 évre. 6. Chu-

nyizski Julián, lengyel 2 évre. 7. Bortnik Sándor lengyel, 2 évre. 8. Rajmundi Ferenc olasz tiszt, 2 évre. 9. Franellik Alajos, 3 évre. 10. Rögelsberger Ferenc, bécsi német 1 évre. 11. Cronberg János bécsi 1 évre. 12. Querieri Ágoston, olasz, kilepelt tiszt 5 évre. 13. Szaladin Henrik, helvét 5 évre. 14. Neubauer János, bécsi, 20 évre, vasban.

15. De legnevezetesebb idegen nemzetű fogoly volt *Bakunin*, a híres orosz forradalmár, ki a többi fogolytól külön őriztetett, éjjel-nappal két őr állt szobájában, rajta keresztben két vas. Az osztrák kormány később kiszolgáltatta Oroszországnak, ez pedig a szibériai ólombányákba hurcoltatta, homnan csodálatos módon Kamesatkán át megszökött és megmenekült.

Az olmützi várfoglyok összes száma tehát 1852. május 27-éig volt.

Magyarok:

polgáriak	57.
katonák	81.
Idegen nemzetiek	15.

Összesen 153.

Második közlemény.

A josephstadti állam-várbörtön.

Josephstadt, Csehország észak keleti határán fekvő szép kis város és elsőrangú várerőd az Elbe folyó partján, hol a Metau kis patak — melyben a fürdés katonai fedezet mellett meg volt engedve a foglyoknak — az Elbébe szakad. Környéke magaslat, talaja sovány, éghajlata zord, tele hosszú. Bástyáiról, melyeken katonai fegyveres őrvigyázat alatt naponkint egy órai séta engedélyeztetett a foglyoknak, látható Szilézia határán a cseh óriás hegláncolat. A kis város, mint Olmütz, a vár kellős közepén van, körítve bástyák és sáncművek által. A börtön ablakaiból, míg azok be nem deszkáztattak (fogoly-nyelven beputtonoztattak, mint Pesten,) az egész kis város szemlélhető volt. A foglyok Pardubitzig vasuton — mely most már Josephstadtig ki van nyújtva — oman Königráztzen át — melynek börtöneiben hasonlóan sok magyar hazafi szenvedett — koesikon szállítottak Josephstadba.

Megjegyzendő, hogy sok olmützi fogoly neve — osztrák nyelven Strälling — a josephstadtiak sorában is előfordul; oka az, mert a polgári egyének 1852 május utolján Olmützből Josephstadba szállítottak. E sorok közlöje a foglyok névsorát csak ez időről közölheti 1856 april 3-káig, a mikor vasbilincsei levétetvén, egy részletes kegyelem útján hazájába visszabocsátott. Reményljük találkozni fog egy fogolytárs, ki e névsorhiányt itt is ki fogja pótolni.

A vár foglyairól még az is megemlítendő, hogy némelyek, és pedig nagyobb részben az 1848—49-ki események következtében, mások pedig — (nagyobb részben erdélyiek) a Deák Farkas által ismertetett Makk-féle ügyben voltak 1853-ban elítélve.

A * az újabb eseményekért elítélteket jelenti. A josphstadtai magyar államfoglyok névsora:

I. Polgáriak

Egy évre ítéltek:

1. * Nagy Zsigmond csikremeteli ferenc-rendi, vasban.

2. Vasvári Károly, kecskeméti születés, egri ügyvéd, most Hevesmegye ügyésze, vas nélkül.

Két évre :

3. Berivói László, gazdatiszt, Erdélyből, vas nélkül. 4. Fülöp Ferenc, ügyvéd, Erdélyből, vas nélkül. 5. Vidacs János, komlósi születésű (Torontálmegye, végzett jogász, honvéd főhadnagy, most Pest városának baloldali jeles országos képviselője), vas nélkül. 6. Kovács János, kaposi születésű Ungból, hernád-németi református lelkész, vas nélkül. 7. Rumann Márton, kézműári ágostai hitv. lelkész, vas nélkül. 8. Bessenyei Gábor ujhelyi sz., ügyvéd, a zempléni rögtönítelő törvényszék elnöke, vas nélkül. 9. Horváth János, ujhelyi sz., ügyvéd, hasonlóan vas nélkül. 10. Kulin Pál, zempléni földbirtokos, rögtönbíró, vas nélkül. 11. Szemere János, kis-ari sz., földbirtokos, ugyanott rögtönbíró, vas nélkül. 12. Hunyor Mihály, baicskói sz., homonnai r. k. plébános, vas nélkül. 13. Füzeséri Antal, tiszaszéri sz., birtokos, rögtönbíró Ágyagoson, Zemplénben, vas nélkül. 14. Oroszi László vehici sz., földbirtokos, rögtönbíró ugyanott, vas nélkül. 15. Podhajeczki Sándor, komáromi sz., földbirtokos, rögtönbíró ugyanott, vas nélkül. 16. Rátónyi Károly, halmi sz., Ugoesában, földbirtokos, Fekete-Ardón rögtönbírósi elnök, vas nélkül. 17. Maróthi Antal, visályi sz., földbirtokos, rögtönbíró ugyanott, vas nélkül. 18. Jenei István, Szathmárból, földbirtokos, rögtönbíró ugyanott, vas nél-

kül. 19. Harasztai József, polgári sz., birtokos r. b., vas nélkül. 20. Fogarasi István, csepei sz., Ugoesából, birtokos, r. b., vas nélkül. 21. Benkő Ferenc huszti sz., birtokos, rögtönbíró Vajnágon, Máramarosban, vas nélkül. 22. Mendics András, hosszúmezői sz., huszti háztulajdonos, vas nélkül. 23. Szilágyi György, köves-ligeti sz., r. b., birtokos, vas nélkül. 24. Szöllősi Károly, szigeti sz., birtokos, r. b., vas nélkül. 25. Jancsó Mihály, volt kormánybirtokmester, vas nélkül. 26. Simon Ferenc, pesti r. k. segédpap, most pesti plébános, vas nélkül. 27. Horváth Károly, zócai sz., pestvárosi főjegyző, 1865-ben Pest város egyik országos képviselője, vas nélkül. 28. Hering Lipót, bajai sz., ujvidéki r. k. segédpap, vas nélkül. 29. Hodosi Miklós, n.-várad sz., földbirtokos Biharban, volt kormánybiztos, vas nélkül. 30. Keczel Károly, földbirtokos Erdélyből, vas nélkül. 31. Szolga Miklós, székely népköltő, 1865-ben képviselő, vas nélkül. 32. Debordes Ágoston, kolozsvári francia nyelvtanító, vas nélkül. 33. Biró Imre, aradi sz., aradi vésztörvényszéki elnök, vas nélkül. 34. Balás Adalbert, aradi sz., ügyvéd, ugyanott ülnök, vas nélkül. 35. Nári Imre, pécsi sz., ügyvéd, ugyanott közbíró, vas nélkül. 36. Nagy Sándor, h.-m.-vásárhelyi sz., ügyvéd, ugyanott ülnök, költészet- és zenészzettel foglalkozott, jelenleg Aradmegye tevékeny alispánja, vas nélkül. 37. Bige Károly, földbirtokos Biharban, volt megyei hivatalnok, kiszabadulása után nem sokára elhalt; vas nélkül. 38. Székely János, tordai, Erdélyből, vas nélkül. 39. Boros Mihály, a forradalom idejében székely-kehérvármegyei alispán, később kecskeméti ref. tanár, kiszabadulása után sok népies munka fáradatlan szerzője, vas nélkül. 40. *Komáromi György, földbirtokos Biharban, előbb sáncfegyene, kegyelem útján várfogoly, vas nélkül. 41. *Thaisz Elek, jelenben Pestváros főkapitánya, vas nélkül. 42. Simon Ignác, aradi ügyvéd, vas nélkül. 43. Sipos Péter, bányahivatalnok Erdélyből.

(Polyt. köv.)

Hajdu Lajos.

Egy hét története.

(Febr. 28.)

(VK.) Sem a természet, sem az emberek nem respektálják többé a naptárt, a mit XIII. Gergely pápa szelleme, ki a Julián-kalendáriomot „uj stylus“-ba önté, annál kevésbé vehet rossz néven, mivel ő még távolról sem volt csalhatatlan!

Az időjárás nem hódol semmi „brévé“-nek, s ha szeszélye egy hozzá magával, május elsején fagyos

arcot ölt, néha meg tél elején lopja be a tavasz egy pár kimaradt verőfényes napját. Az emberek sem kívánnak jobbat lenni az anyatermészetnél, s nem kőtik magukat a naptár „jours fixes“-eihez, s hiába jó a szürke hamváz szerda: azért nem csak a húst, de még a táncot sem hagyják el. Mindössze a szintér változik: nyilvános termék

helyeit szalonokban járja a tánc, s a karnevál közöttünk marad, habár — incognitóban, nem engedve, hogy az emberek hamut hintsenek fejükre.

Az olvasó tehát szívesen elengedi nekünk is a bőjti predikációt, mely maholnap (s igen helyesen) kinegy a tárcairás divatából. De ha divatban volna is, ma még ugy sinez itt az ideje. Hiszen még csak most éljük a farsang három végnapját, tele a bolond-esték tréfáival, arisztokratikus jelmezekkel és a gazdasszony-bál díszével.

Ez utóbbi zárja be a nyolcheti vig uralmat, melynek koronáját kétségkívül a csütörtöki udvari bál képezte. Az nap este más célra egy marok aranyért sem lehetett volna kapni bérkocsit, mind Budavárba robogott. Mert hát a demokrácia jelen ma most mindenütt, még az udvar szertartásaiban is, s a királyi bálokban tómerdek oly vendég kap meghívást, ki nem tart egyéb fogatot az apostolok lovainál. A számtalan (vagys számmélküli) hintók valóban törpe minoritást képeznek a „számóság“ mellett; s megtörténik, hogy az ősi címeres batard közvetlen szomszédságában egy szerény egyfogatú robog a palota kapujához, melyen túl a fényes termekben csak úgy ragyog a sok csillár, rendjel, ékszer és mindenekfölött a királyasszony szerezteteméltósága.

Minden, a mi előkelő, együtt volt, kivéve a főpapokat, kik most Rómában töpregenek, a „esalhatlansági“ tan keresztútjánál. De ha itt lettek volna is, ibolyaszín palástjaikban, mellükön a drágaköves keresztekkel, algha vetnek valami nagyon kancsal szemet a vörös frakkban díszelő gr. Beustra, a mérthogy óvatosságra inté a szent-anya kormányát, mert — dicséretekre legyen mondva püspökeinknek! — magok sem tartoznak a esalhatlanság pártjához, s ha itthon nem is igen, de Róma jesusitával szemben mindenestre szabadelvűek.

Visszatérve a várpalota fényes estélyére, azon kell folytatnunk, hogy ki tudna leírni egy udvari bált, kivált olyat, a melyet nem látott? Annyit tudunk belőle csak, hogy pompásan szorongtak, sok finom cukorfélét zsebre raktak (ugyis a civilistából megy), s éjfélig táncoltak, többi közt két „esárdást“ is, cigányzene mellett. Beszélük, hogy a királyi pár különösen szívélyes volt a vendégekhez és sokakat bemutatának maguknak. A királyné igen nyájasan beszélt a szélsőbál egyik coriphéusával is. Külömben a szélsőbál korántsem osztozik az „incompatibilitás“ tanában: most is öt tagja hódolt az udvari bál meghívó-jegyének. Beszélük azt is, hogy a királyné sohajtva mondá egy delhőnek: „A tavaszt Schönbrunban kell töltenem.“ —

S fogja magát egy vigyázatlan toll, ezt a sohajt rögtön fölkapja szárnyaira, pedig ha átröpül vele a Lajtán túl: meglehet, még vihar lesz belőle. Schönbrunn annyit, mint „kell“, — Gödöllő ellenben: „örömezt!“ Mily hálás tárgy lenne ez egy izgalmi cikkre a „Neue Freie Presse“-nek, ha ez a szerencsés lap, mely épp e napokban adta el magát négy banknak harmadfél millióért, ráérne most keserű cikkeket is írni széles jókedvétől.

Ennél jobb aratások nem is volt még világ kezdete óta ausztriai hírlapíróknak. Egy pár év előtt kinyomatnak egy felhívást — s most harmadfél millió osztozik három ember. Irodalmi dicsőség soha sem jutott még ily zöld ágra, mint ez az irodalmi ipar, s a szegény régi nagy költők, kik éhen vagy kórházban haltak el, az árnyak országában búsan nézhetnek össze, hogy a sajtó napi spekulációja mennyivel hálásabb ma, mint volt egykor az örök-költészet.

Külömben a farsang sem méltányosabb. Az íróknak szazakat sem adott, míg a „bolondok“ száma bőségkosárból hullatá az ezreket.

A bohóc-estélyen megint oly tolongás volt, mint három év óta rendszeren. Ma már megbővített kiadásban áll a régi példaszó: „Egy bolond szazat csinál.“ Most ezeret meg ezeret is csinál! Örege, ifja, úr és szegény legény, mind ott tolong, tarka papírsipkában, hosszú orral — vagy legalább bohócjelvényenyl a kézben vagy mellen — a redout-terem tarkára esufított falai közt. A közönség közt kisebbséget képez a magyar elem, s most ez is német szón mulat. Német a műsor, a fölirat, a szellem. A tréfák mind távolabbi, kozmopolitikus forrásból meritvék: arab katonák, egyiptomi emlékek, római koncilium stb., s alig van valami a mi speciális köz- és társaséletünkbel. Pedig mennyi kifigurázni való lenne, ha a „Naren-Comité“ valami egyébre is képes volna a bécsi chablon bágyadt utánzásánál. Lehmann épp oly torzképeket tudna festeni az itteni életből is, vagy ha nem: mért nem hívták meg Klicset, ki a bécsi bolond-bált is oly érdekessé tudta tenni rögtönzött rajzaival?

De minek? — jegyezheti meg vállvonitva a comité, — mikor a bolondnak papéncz is jó. Minden évben, a szorongás, hűség és bágyadt tréfák közepette, tíz ember közül kilenc elhatározza itt, hogy nem lát többé soha bohóc-bált, és aztán a legközelebbi farsang végén ez a tíz hoz magával még más tízet, dacára, hogy a belpti jegy 2 frt 50 kr, s a sok oldallökés, tyúkzem-tapodás, ruhatári ácsorgás mellé — a hurut oly elmaradhatlan, mint az élet végén a halál. — Hanem mind-egy! — a farsangot ma már lehetlen befejezn

„bolond-bál“ nélkül. Ez a hosszú lakoma fekete kávéja — bár keserű, de megszoktuk.

A befejezés különben most nem épen ez volt: mert a jelmez-bál, hol előkelő hölgyeink virágruhákban s festői köntösökben szoktak pompázni, s a gazdasszonyok díszbálja, melyre annyian készültek, képezik az utósó nyilvános vigalmakat; mindkettő az „Európa“ termében.

S átúszva a nyolc hét örömárján: ezentúl majd komolyabb tárgyak felé is fordíthatjuk tollunkat. Több időnk lesz például a képviselőházzal foglalkozni, bár ott is csak áradatban kell úsznunk — a szószaporítás özönvizében. — Ez még csak egyszer az áradat, s closure-je sincs, mint a farsangnak! Tart mindennap, és soha sem lesz vége. Némelyek már attól is tartanak, hogy bele fog futni a parlament méltósága, valamint sok jó reform.

A b. Eötvös budgetjének tárgyalása különösen megereszté a zsilipeket. Egyik kiöntés a másikat követte, a legkülönösebb formákban. Négy-öt napon át a képviselőház valódi egyházi concilium lett, két napig pedig orvosi consilium. Miután a vallási ügyeken ástetek: következtet a homeopathiai tanszék kérdése az egyetemen. Hahnemann szelleme felbontott minden pártfegyelmet. Jobboldali veteránok is a miniszter ellen beszéltek, kivánva e tanszéket; ellenben Ludvig nem helyeslé Szathmáry Károly indítványát, noha különben ugyanazon párt tagjai s ugyanazon lap rendes munkatársai. A hárt két orvos-tagja (Szabó József és Patrübány G.) tudományosan harcoltak a homeopathia ellen; de győzött a laikusok táborá, s nagy többség szavazott a hasonszenvi tanszék állítására.

A homeopathia e diadalával együtt ünneplé diadalát Rubinstein is, a világhírű zongoraművész, ki nem lesz többé zongoraművész, mivel ezentúl csupán zeneköltő akar lenni. Huszonöt éve, mióta ő a világot mindig elbámuld, valahányszor csak zongorázott, s miután eléggé eltelt a virtuózság tapasztalásával, a mellett meg nagy hirt, sok pénzt és egy gazdag feleséget is szerzett, most maradandóbb babóokra vágynak. Dalműveket fog írni, s a kinek ihletéből oly románc támadt, mint az „Asra“ s

oly eredeti melódiák, mint a „Persa dalok,“ és a ki zenekari szerzeményeiben annyira kitüntetett hangszerezési képességét: az bizonyára az opera terén is igazi költői műveket fog alkotni. Különben is neki minden ize költő akkor is, midőn mások művét játsza. A Weber szonátáját, Chopin „Nocturne“-jét, Schubert „ábránd“-ját és saját „Barearolle“-jét alig fogjuk mi valaha zongorán ily melleg dallamossággal, ily szingzagdag költéssel hallani. A legfinomabb sohajok és a leg-szenvedélyesebb viharok támadnak e tökéletlen hangszer húrjain, midőn ő játszik rajtok. Ujja acél s kedélye arany. Két keze alól a legszebb hangok árja özönlik, oly hangok, minőket a zongora nem ad senki másnak.

A közönség e hangversenyben sokat élvezett és sokat szenvedt.

Az élet Rubinsteinnak, a szenvedést a hangverseny rendezőinek köszönhető. Valóban nem mutat keresztyén felebaráti szeretetre: így összeszorítani az embereket. Még a veránda is úgy tele volt rakva székekkel, hogy a művész alig tudott emelvényére jutni, s most egy selyem ruhára lépett, majd egy székbe ütközött. S hozzájárult a hőség, mely végre is kiszáritá a lelkesedés forrását, úgy hogy midőn Rubinstein „csárdás“-a (az utósó szám) elhangzott, alig emelkedett egy pár kéz, hogy tapsoljon. Mindenki csak arra gondolt, hogy mielőbb szabad léget szívhatson és e szorongásból kimenekülhessen.

A zongorahős, ki másnap már elutazott, hatalmasan nyitá meg — még a farsang vig zaja közepette — a zeneidényt. Másnap már egy esomó falragasz hirdeté a friss március zeneélcit: Hellmesberger négyes társulata három estélyt ad; az egykor gyakran emlegetett, de tavaly Bécsben sok bajt ért Kletzer Feri színtén námat egyszerre; b. Vay Lénárd (műkedvelő, hegedűs) egy jótékony koncertet, stb. Menter Zsófia is visszatért, s valószínűleg játszani fog. Szóval „szent Cecilia“ már nyújtja felénk a bívós virágot, melynek égi illata van ugyan, de mellette — a műkedvelés mai világában — bizony elég tövise is, oly tövisek, melyek mindig a fület szokták karcolni.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* (*Gyermek-kiállítás.*) Nem régiben North-Woolwichban csesemőkiállítást rendeztek. 400 anya jelent meg, gyermekeivel. A gyermekek közt voltak hármás ikrek (két fiu és egy lány) s ezek anyja nyerte el a királyi jutalmat. Száz meg

száz anyát visszautasított a kiállító bizottság, mivel a gyermekek nem bírtak a szükségeselt kellekkel, a mi az anyákban, kik gyermekeiket mind esodaszépeknek tartották, természetesen nagy in dignációt szült.

jánál. Különbön a miniszterelnök közelebb Bécsben meghallván Oroszhegyi elhunytát, a végett is táviratozott, hogy a temetési költségeket ő fogja viselni.

* (*A mérnök-egylet elhatározta*), hogy adakozások után 300 frt pályadíjat tűz ki egy német-magyar technikai műszótárra; a kivétel módjáról a választmány fog határozni. (A 300 frt azonban igen esélyű összeg pályadíjnak.) Naszluhácz pedig, annak megcáfolására, mintha nem volna elég képzett magyar mérnök, azt indítványozá, hogy készíttessék el a magyar mérnökök statisztikája. E célra az indítványozó, Hollán Ernő és Herrich osztálytanácsos azonnal száz-száz forintot ajánlottak föl.

* (*Ujabb magyar ezredek jönnek Pestre.*) Mint hírlík, a Pesten állomásozó „Báró Bamberg”, „Ludvig Salvator” és „Meklenburg-Schwerin” ezredek eltétetnek Pestről, és magyar ezredek által váltatnak fel.

* (*A főt. Göndöcs Benedek lelkész és apát*) által a kedveseiket vesztettek vigasztalására írt „Sirvirágok” című könyv, mely eddig is a honvédek javára 700 frtot jövedelmezett, még mindig kapható minden könyvtárunknál, fűzve 1 frtjával, díszkötésben Nadler könyvkötőnél Pesten kigyó-utcán 2 frtjával. Az ez után befolyó jövedelmet az apát ur a honvéd-menház javára ajánlotta fel.

* (*Női szedők.*) A mostani nyomdai zavarok folytán a nyomdatulajdonosok azzal az eszmével foglalkoznak, hogy igen célszerű lenne leányokat tanítani betűszedésre, miáltal a nők kereseti módja is nagyobbodnék. Rudnyánszky Antónia pedig, ki közelebb egy pesti nyomdát vett át, már egész nyomdáját női-szedőkkel akarja berendezni, s egyelőre 24 leány-tanoncot vesz fel, gondoskodva kiképeztetésükről, s felügyelve, hogy a nőnemet megfelelő bánásmódban részesüljenek. Vasárnaponkint pedig iskolát fog tartani az üzleti ismeret köréből. E vállalatára egyszersmind fölkeri a jótékony növegyetek segélyét. Ime, tehát egy új miág, hol a nők keresetképességet nyerhetnek. A pesti nőegylet is szándékszik külön nőszedőiskolát állítani. Nagy jótékonytság lesz ez!

* (*Munkások zavarása.*) Nyír István, munkás a pesti svájci gépgyárban, szerdán Huber mérnökre rálőtt, s aztán elszökött. Munkás társai azonban azt hitték, hogy el van fogva, összeállottak a belga gyár munkásaival, s a kobányai mezei kapitányság előtt kihágásokat követtek el. Kettőt elfogtak közülök.

* (*Iparunk emelkedéséről*) azon szabadalmak is tanusodnak, melyeket miniszteriumunk hasznos találmányokra adni szokott. 1867-ben csak 8 szabadalom adatott, 1868-ban már 65, és 1869-ben 82 szabadalmat adott a földművelés- és keres. miniszterium.

* (*Szerencsétlenség az alföldi vasúton*). Febr. 22-én a Szegezdől elindult 7. sz. személyvonat Bajmócs és Szabadka közt megakadt a hófúvatagban, és csak a Zomboról requirált segédmozdony segítségével sikerült ismét megindítani Militics felé. Militicsen túl ismét megakadt a hóban s kiugrott a sinekből. Már éjjel volt, midőn a segédmoz-

dony utolérte a sinekből kiugrott vonatot, s oly erővel rászaladt, hogy a személyvonat utolsó kocsi-jai összetörték, s egy munkás halva maradt.

* (*Nőtlenégi adó.*) Nagy-Körösnön a nőegylet egyik legutóbbi ülésében érvül azt hozták fel, hogy a nők edényesebbek volnának, hogyha a férfiak annak idején nőülnének. Az eszme élénk viszhangra talált, s egy másik nő rögtön indítványozá is, hogy a férfiak nőtlenségi adót fizessenek, mely valóságos progressiv jelleggel bírta, a meny-nyiben az évek növekedtével szaporodnék.

* (*A „Hazánk s a Külföld”*) 1869-diki október-decemberi évfolyamát óhajítja megvenni egyik t. előfizetünk, s 2 frtot ígér érte. A kinek eladók ezen számok, forduljon t. Csaby József urhoz, Győrött.

* (*A gyula-fehérvári pénzverdében*), mint nekünk írják, a mult évben veretett: aranypé debates 270,425 darab, 1,298,040 forint értékben; ezüst pénz egyforintosokban 362,175 darab, 20 krajcárosokban 2,298,599 darab (459,719 frt 80 kr.), 10 krajcárosokban 2,747,272 darab (274,727 frt 80 kr.); összesen 5,678,471 darab, 2,394,662 forint értékben. Tehát a lefolyt évben 2,852,913 darabbal vertek többet, mint 1868-ban, miután most már gőzgép is van alkalmazásban. A 10 és 20 frankos aranyok veréséhez is hozzáfogának rövid idő múlva.

* (*A „N. fr. Presse” ára.*) E csakhamar nagy elterjedésre jutott lapot négy, eddig meg nem nevezett bankintézet megvásárolta, s részvény vállalatá fogja átalakítani. A vételár két és fél millió, mely összeg négy részletben fizetendő. Étienne és Friedländer urak kötelezék magukat, hogy a lapot még öt éven át tovább szerkesztik, egyenkint 20 ezer frt évi fizetésért. A harmadik társulajdonos Werhner Adolf fél millió frt kárpót-lást nyer. Az üzlet közvetítéséért az „Unionsbank” 200 ezer frtot kapott.

* (*Öngyilkosság.*) A nagy-váradi takarékpénztár közütszletben állt pénztárnoka, Parola Ferenc, agyonlőtte magát. A társulat a pénztárnok azonnal vizsgálatot tartott, s most körlevelek által tudatja, hogy mindent a „legnagyobb rendben” találtak.

* (*Ulryk Borbála*), a szerencsétlen kármelita-pápa, kinek szomorú esete oly nagy felháborodást szült a világon, február 24-kén Krakóban meghalt. A tüntetések elkerülése tekintetéből elta-karítása titokban történt.

* (*A pesti két szabadkőmives-páholly*) egy menházat szándékszik építeni azon kisdedeknek, kik elárvult helyzetben, teljesen elhanyagolva, minden oktatás nélkül lézengenek imitt-amott a fővárosban. A menház közadakozás után lenne felállítandó, s a gyermekek addig, míg elég erőteltek lesznek kézmivészeknél szolgálatot végezni, el lennének látva ruházzal, étel- és szállással, s némi oktatásban is részesülnének.

* (*Turgenjev Iván*), a kitiúnó orosz beszélyíró, valószínűleg Pestet is meglátogatja. Az ősz novelista Wagnernek nagy tisztelője s közelébb érkezett Bécsbe, hogy a „Meistersingereket” az osztrák birodalmi fővárosban is hallhassa. O felségök Budára érkezése és két szereplő elrekedése miatt

azonban a dalmü egyidőre elmaradván, Turgen-jew ez időt a magyar főváros megtekintésére akarja fordítani.

* (*Egy 108 éves ember halt meg*) a napokban Egeresen. Reggel teljes jó egészségben töltött pipára s kimenve a pajtában dolgozó fához, kijelenté neki, hogy estig meg fog halni, megnevezte egyszersmind, kiket hiyjának meg a temetésre. Fia látván az öregot jó szímben és kedélyben, nevetett, s elment az erdőre fáiért; mikor hazajött, apja halva fektűt. Mint a mellette lévő asszony elbeszélte, legkisebb fájdalom nélkül hunyt el. Egyet járt az udvaron, bement a házba, egy ital vizet kért, lefeküdt s többé egyetlen egy mozdulat sem volt látható.

* (*Természeti tömemény.*) Két szép szivárvány volt egyszerre látható a mult hetek alatt, 27 fokú hidegben Vasziésd és Kománfalva közt, Moldvában.

* (*Társadalmi zavar Alabamában.*) Amerikai lapok szerint, az Alabama állam legfelsőbb törvényészke, egy kibocsátott rendelete által, nagy társadalmi zavart okozott. E rendeletben ugyanis közzétették, miszerint mindazon házasságok, melyek a háboru folyam. tában kötöttek, megsemmisítvék. A rendelet azzal igazolja érvényességét, hogy az azon időben kiállított házassági okmányok nem törvényesen megerősített bírák által, tehát nem bírák által a törvény értelmében kötöttek, emelöfgva jogerejűtek nem is lehetnek. E rendelet által az idöközben született nemzedék mint törvényes házasságok kívül született, mind törvénytelen. Ez minden tekintetben Alabamában nem kis zavart okozott. A nemskóra megtartandó kongresszus, ugy hiszik, emberiebb eljárást fog eredményezni.

* (*Autograph-kéziratper.*) Chasles ur, ismert párisi akadémikus, a francia tud. akadémia alapításának 200 éves ünnepe alkalmából, ennek több ritka kéziratot ajándékozott. Ezen iratdarabok tartalma más tudós társaságokkal is közzétett s a dicsőség, hogy azok rögtön apokryphoknak s hamisításoknak nyilvánították, az ölsz tudósokat illeti, kik a feltűnő anachronismust bebizonyíták. Chasles ur azonban a nagy összegekért megvásárolt autographok valódiságát nem kevésbbé védelmezi, sőt erre nézve a francia akadémia által is támogatottat, mely ezen ügyben kibocsátott saját hivatalos tudósításában az említett kéziratok valódiságára nézve neki igazat ad. De végre ezen ügy esetleg napfényre derült, s mint mindezen hamisítások szerzője, bizonyos Vrin Lukács fedeztetett fel, kit a család miatt el is fogtak. A tárgyalás a párisi fenyítő-törvényszék előtt a napokban ment végbe. Minden meghamisított iratdarabok katalógusa a törvényszék előtt fekszik; ha az ember rajtuk keresztül, csak a fölött csodálkozhatik, miként lehetett az állítólagos autographok valódisága fölött nemcsak egy tudós, de egy egész tudós testület, mint a párisi tud. akadémia, csak egy pillanatra is kétségben. A katalógus egész a legkésőbb korig nyulik fel, mert eredeti leveleket tartalmaz Archimédestől Hieron-

hoz, Pythagorastól Aeschylushoz, Sapho-hoz és Pherecydeshez, Phädrától Augustushoz, Cleopatrától Caesarhoz, szt. Lázártól Pál apostolhoz, szt. Magdolnától Lázárhoz, Pontius Pilátustól Tiberius császárhoz stb. Mindezen levelek valószínűtlenségek, s az időszámítás elleni botlások azokban kézzelfoghatók. Vrint két évre itélték.

* (*Lázadás a bagnoban.*) A touloni bagnoban nemrégiben a gályarabok közt forradalom támadt. Ezek szövetségvén, öreiket először különböző módon sértegetni kezdek, később pedig mindent, mi előbb akadt, megsemmisítvék, miközben a „Marseillaise“-t és a „chant du départ“-ot énekeltek. Eljén a szabadság! felkiáltásukra a bagno helyőrsége már fegyverben állott. Másnap a lázadás már el volt fojtva, s a főbb bűnösök a félelmetes „bastonnade“-dal büntetettek. A gályarabok azon része, kik tevékeny részt vettek, számára nézve 200 férfi s 6 nő, a „La Sibylle“-frigate-on a melegebb hűvösre, Cayenne-be deportálttának.

* (*Eredeti újonczási mód.*) A „Vedette“ című katonai szaklap Hildburgshausen herceg tábornoknak egy VI. Károly császárhoz intézett előterjesztését közli 1736-ból, melyben a következő eredeti újonczási módot ajánlja: „Vannak a magyar és horvát várakban nagyszámu elítelt gonosztevők és rablók, kik között sokan igen természetes és erőteljes emberek. Minthogy pedig a porosz király (Nagy Frigyes atya) rendkívül kedveli a nagytermetű katonákat, remélhető, hogy minden ily nagy kamazsért 8—10, vagy még több alacsony embert adna; ezáltal a birodalom meg volna tisztítva a rablótól s a hadsereg újoncok helyett, kész, betanított katonákat kapna; s szabadon bocsátott nagy rablók pedig Poroszországban biztosabban el lennének helyezve, mint bármely várbán, mert jó dolguk levén ott, bizonyára egy sem jönne közülük vissza.“

* (*Egy pásztor sírköve.*) Néhány hét előtt Hollandiában a királyi család egy egyszerű, nem régen elhunyt pásztor tiszteletére szép emlékkövet emeltetett; rajta e fölrás olvasható, hollandi nyelven: „Itt nyugszik Klaus van Essen, pásztor Uddelmeier ből; szül. 1786., meghalt 1867-ben. Halálból az ormai heregek: III. Vilmos király és Frigyes, Németalföld herege.“ E pásztor vala az, ki 1811-ben, midőn a franciák ellen a nép fölkelt, nagy pártjával s befolyásával (a nép eszoavornak nevezte) az ormai hereg visszahívására s királyvá választására egész erővel működött, s azt ki is vitte. A királyi ház az emlékkö föllállítás által nagy, de oleső hált rött le.

* (*A szerkesztők legnagyobb ellensége.*) A sajtóhí-bák légioja szövötkezett a betűszedők srikjával, azaz karöltve jár vele. Mióta betűszedőink legnagyobb része abban hagyta a munkát pesti nyomdánkban, minden lap tömértelen sajtóhíhával jelenik meg s így a miénknök utóbbi két száma is szenvedett a szerkesztőgegek ezen átkalata, mit különben nagy fáradsággal s küzdelemmel szoktunk magunktól eltávoztatni. Ezen nem tölünk függő kellemetlenségért is szives elnézését kérjük olvasóinknak.